Vykoupil, Libor

Krize a pád

In: Vykoupil, Libor. *Jiří Stříbrný : portrét politika.* Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2003, pp. 122-140

ISBN 808648811X (Matice moravská)

Stable URL (handle): https://hdl.handle.net/11222.digilib/123436
Access Date: 27. 11. 2024
Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

MUNI ARTS Masarykova univerzita Filozofická fakulta

Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University
digilib.phil.muni.cz

VII.
Krize a pád

Parlamentní volby konané 15. listopadu 1925 přinesly řadu nečekaných překvapení. Českoslovenští socialisté v nich ještě neobstáli nejhůř, skončili pátí a v mandátech do poslanecké sněmovny si dokonce o jeden polepšili, i když je předstihli lidovci. Vždyť také šli do voleb s hesly jako: „Který český člověk se ještě může rozmýšlet, má-li volit kandidátku, na které jsou jména Beneš, Klofáč a Stříbrný?"[437] Koalice nejsilnějších stran – agrárníků, sociálních demokratů, čs. socialistů, lidovců a národních demokratů však ve volbách ztratila parlamentní většinu a na její účet posílili své postavení komunisté a příslušníci nacionalistických stran – slovenských a menšinových.[438] Tento posun znamenal oslabení pozic Pětky i Masarykova a Benešova Hradu. Příslušníci obou socialistických stran přitom k uklidnění nepřispěli, neboť si nárokovali více, než kolik jim podle volebních výsledků náleželo. Poukazovali přitom na svoji nepostradatelnost při udržení většiny. Švehla proto vyjednával i s dalšími stranami, zejména s německými agrárníky a křesťanskými sociály a také se slovenskými ľuďáky. Ale pro jejich nemírné požadavky se rokování nedařila. Selhávala však i snaha vytvořit koaliční vládu. Socialisté požadovali více křesel, než kolik jim podle odevzdaných hlasů patřilo a ani lidovci ve svých požadavcích nezůstávali pozadu. Švehla po všech potížích vrátil 30. listopadu prezidentovi mandát k sestavení vlády a navrhl pověřit touto nelehkou úlohou J. Šrámka, jako šéfa druhé nejsilnější státotvorné strany.

„Byl jsem pověřen vytvořením Švehlova kabinetu," komentoval to později Šrámek. Uvědomoval si totiž, že jeho úkolem je spíše sondování možností. To mu potvrdil i Jiří Stříbrný, na kterého se jako na největšího odpůrce klerikálů obrátil nejdříve. Stříbrný jako podmínky čs. socialistů pro vstup do Šrámkovy vlády uvedl odluku církve od státu, odcírkevnění školství, uznání SSSR a další. To v praxi znamenalo odmítnutí. Už 3. prosince proto i Šrámek hlásil prezidentovi, že ztroskotal a na horký post byl uveden Rudolf Bechyně za soc. demokraty. Jeho pověření bylo již vyloženě formální a mělo otevřít dveře úřednickému kabinetu, ale strany se pod tímto nebezpečím dokázaly sjednotit a nakonec 9. 12. 1925 předložil Antonín Švehla Masarykovi seznam členů nové vlády, za níž stála Pětka povýšená na Šestku účastí živnostníků.[439]

---

[437] Večerní České slovo, 6. 11. 1925.

[438] Vládní koalice získala jen 45,9 % všech hlasů a tím 148 mandátů v poslanecké sněmovně Národního shromáždění. Přitom obě socialistické strany dobyly pouze 57 křesel, zatímco zbývající tři koaliční strany 91 mandátů. Ve volbách r. 1920 byl poměr opačný 98 : 80 a celkových 178 křesel zajišťovalo vládní koalici bezpečnou majoritu.

[439] Spolu s 13 poslaneckými mandáty živnostníků získala Pětka těsnou majoritu 159 : 141. Srov. KLIMEK, A.: *Boj o Hrad.* I., s. 361 nn.

Na personálním složení vlády prezidentovi ani nikomu dalšímu příliš nezáleželo, i když některá jména vyvolala odpor. Důležité bylo zejména zachování poměrného klíče mezi stranami. V této době ještě velmi silný Stříbrný požadoval křeslo ministra národní obrany a skutečně je bez problémů obdržel. Do vlády se z československých socialistů vrátil i Alois Tučný, a to na ministerstvu zdravotnictví a samozřejmě i E. Beneš. Nikomu nebylo podivné, že Stříbrný směřuje do vojenských kruhů, i když dříve byly jeho doménou spíše železnice a ministerstvo národní obrany dlouho obhospodařoval jeho stranický kolega a předseda strany Václav Klofáč. Zdálo se, že Stříbrný správně postřehl, že Pětka již svoji aktivní činnost uzavírá. Pokud bude tento orgán chtít zachovat svoji existenci, bude se muset z uskupení osobností přeměnit v instituci jiného charakteru nebo zcela ustoupit do pozadí. Stříbrný se proto zabezpečil ministerstvem, jež mu dávalo možnost vyniknout i v kolektivně působícím orgánu, kterým nepochybně vláda byla.

Stříbrný na ministerstvu národní obrany tehdy žádné obavy nevzbuzoval, jistá podezření však vznikla na Hradě i v prezidentské kanceláři v souvislosti s tím, co psal jeho (tedy vlastně socialistický) tisk. V Českém slově se totiž od počátku roku 1926 začaly objevovat podezřelé úvahy o současné demokracii a o potřebě reformovat stávající volební řád. Pod články byli podepsáni zasloužilí muži Jiřího Stříbrného – redaktoři dr. Ferdinand Kahánek, ing. Frant. Schwarz a Rudolf Kepka, takže se předpokládalo, že jejich obsah inspiroval sám ministr Stříbrný.[440] Jak psala Peroutkova Přítomnost: „Máme tedy v podstatě čest potkati se opět jednou s názory p. poslance Stříbrného. A to ovšem má velmi rozhodný vliv na názor veřejnosti, pokud se týká oné ‚diktatury republiky', jež je cílem této zmatené kampaně. U nás vůbec není žádné chuti k diktatuře, tím méně k takové, jíž by stál v čele Stříbrný."[441]

V březnu roku 1926 se situace ještě vyostřila. Některé články v Českém slově nepřímo volaly po diktatuře jako po řešení neuspokojivých politických poměrů. Dr. Kahánek 14. 3. ve svém úvodníku „Od volebního řádu až k diktatuře" napsal: „Rozhárané poměry, jejichž jsme svědky ve všech politických stranách, mají všechny známky zastaralé choroby. Pracujeme podle starých předválečných forem a snad i se starými předválečně smýšlejícími pracovníky. Není odvahy k řádnému energickému léčení. (...) Buď najdeme odvahy k změně volebního řádu tak, aby voličova odpovědnost byla znatelnější a majoritě zabezpečena pracovní schopnost,

---

[440] Šlo především o články dr. F. Kahánka „Od volebního řádu až k diktatuře" ze 14. 3. 1926, „Období manifestů a skok do tmy" z 21. 3. 1926, „Změňte volební řád" z 28. 3. 1926, „Mezi reakcí a demokracií" z 30. 3. 1926 a konečně „Polemika o volební řád" z 31. 3. 1926. R. Kepka měl ve večerníku Českého slova články „Rychle jiný volební řád?" 20. 3. 1926 a „K návrhům na změnu volebního řádu" ve dnech 1. a 2. 4. 1926, tamtéž napsal článek „Volební řád" i F. Schwarz.

[441] PEROUTKA, F.: *Nové pokusy s volebním řádem.* Přítomnost, 8. 4. 1926, s. 194.

nebo ponecháme vzrůst nespokojenosti, vedoucí až k diktatuře. (...) Kompromitovaný parlamentarismus je cesta k diktaturám."[442] Takový článek nebyl varováním před nebezpečím diktatury, on ji přímo přivolával.

Svými názory se Jiří Stříbrný v této době stále více přibližoval pravému křídlu stávající koalice. Jestliže v době Marmaggiho aféry v červenci 1925 byl jeho postoj jasně protiklerikální, koncem roku se silně sblížil dokonce i se stanoviskem J. Šrámka. „Českoslovenští socialisté zle se horšili na pana Marmaggiho, a když pan Stříbrný si řekl, že ‚beze mne to nepůjde', podepřel svého vůdce pan Špatný s takovou energií, že bledla sláva Husa, Žižky i Havlíčka před slávou bratra Stříbrného. Vůdcovská touha pana Stříbrného potřebuje však nyní odstraniti třecí plochy. Podpírající Atlantové pevněji vzepřou své údy, narovnají břímě na svých bedrech a vůdce bez nebezpečí uzavře svatou alianci s panem Šrámkem."[443]

Jinými slovy, Jiří Stříbrný se přestal zajímat o opoziční levicový blok se sociálními demokraty a místo něj hledal sblížení s původní koalicí, na niž byl zvyklý z Pětky. Konec konců, pravice již byla konstituovaná, zatímco levicový blok se vytvářel za velkých obtíží. Názory Stříbrného a jeho redaktorů se v době působení druhé Švehlovy vlády přiostřovaly. „Pak přišla jeho aféra. Začala jeho projevem na schůzi železničářů, kde pan Stříbrný vysvětloval, že politik musí přinášet oběti, že on sám je velice obětavý politik a že se docela nic nebojí převzíti i nejvyšší funkce ve státě (!). Tenkráte jeho osobní přátelé se poděšeně ptali jeden druhého: ‚Co se stalo?' Pokračovalo to na schůzi rotmistrů v Košicích, kde ministr národní obrany Jiří Stříbrný po rozmluvách s podivným generálem Rudolfem Gajdou vyzýval poddůstojníky československé armády, aby byli připraveni na vše, že budou povoláni řešiti československé politické krise."[444]

„Jak se sluší na vojáka, kuráž p. min. Stříbrného dosahuje až toho stupně otevřenosti, kterou občanské kruhy prostě nemají rády. Jeho sobotní výklad o našich vojenských potřebách překvapuje tou sebejistotou, jejíž tón, příliš určitý, nezbytně vzbuzuje nedůvěru. Zvláště shledá-li čtenář, že všechny ty důvody, uváděné p. ministrem vojenství pro jeho možné i nemožné plány a nápady, neopírají se v podstatě o žádné vojenské, vojensko-technické důvody, ale o jeho názory na zahraniční situaci. Prý jsou zahraniční poměry tak vážné, obavu vzbuzující, že nezbývá nežli atd. Smí si dovoliti, jest oprávněn, náš ministr národní obrany – a k tomu jmenuje-li se Jiří Stříbrný! – takto libovolně posuzovati naše zahraniční postavení, aby na takovém vratkém základě organisoval drahou a velikou armádu? Není to povinnost našeho zahraničního ministra, aby tyto libovolné nápady svého ministerského a nad to klubovního kolegy ‚poopra-

---

442 České slovo, 14. 3. 1926.

443 BENEŠ, J.: *Politické strany a jejich vůdcové.* Přítomnost, 29. 4. 1926, s. 246.

444 Národní práce, 11. 10. 1929. Obě řeči byly sice zaznamenány, ale vždy jde o svědectví z druhé ruky, přesný zápis chybí. Zpravodajství o košické schůzi podaly Lidové noviny, 12. 4. 1926.

vil'? Či rozdělili si naši čs. socialisté opravdu tak úlohy, že p. Beneš dělá mírovou, p. Stříbrný zas válečnou zahraniční politiku, jak už tento ve svém ministerském výkladu ráčil ‚humorně' poznamenati?"[445] Takto ironicky se vyjádřil o Stříbrného působení na ministerstvu národní obrany socialistický týdeník Nová svoboda. Sdělovací prostředky si totiž ministr popudil i dalšími kroky, a to v souvislosti s tragickým výbuchem, který otřásl 6. března nejen okny v Truhlářské ulici, ale i veřejným míněním. Armáda totiž přepravovala po veřejné komunikaci střelivo a nedaleko školní budovy došlo k neočekávané explozi, která jen náhodou stála pouze dva životy doprovázejících vojínů a 41 raněných. Zejména levicový tisk se samozřejmě události chopil a interpeloval v tomto směru ministra velmi důrazně. Hned následujícího dne se sugestivně ptalo Rudé právo Kdo je vinen? Po projednání celého případu v poslanecké sněmovně zazněla obdobně sugestivní ironická připomínka „Ministr národní obrany slíbil, že granáty budou dále voženy po ulicicích vedle škol". Ještě těsně před demisí vlády se noviny zabývaly dalšími plány ministra Stříbrného a podrobovaly je tvrdé kritice.[446] Celá věc byla za přítomnosti Stříbrného projednána v branném výboru poslanecké sněmovny 15. dubna, ale ani tento výbor nedošel k závěrům, které by uspokojily veřejné mínění.

Stejně jako jeho redaktoři, vycházel i Stříbrný z celkové atmosféry ve státě, jehož obyvatelé byli manipulováni všemožnými kampaněmi a fámami. Když na tuto dobu vzpomínal v roce 1935 Vojtech Tuka, komentoval tehdejší atmosféru slovy: „Revoluční nálada znovu vzplanula v roce 1926. Byly divoké zvěsti: ‚Levicové strany chystají převrat...', ‚Čeští fašisté připravují převrat...' Já jsem se chopil obou eventualit. Jednal jsem s českými fašisty o společném postupu, ovšem s podmínkou, že Slovensko od nového režimu dostane autonomii, a jednal jsem s komunisty, zda by se nedala uspořádat společná akce. Mně bylo všecko jedno, s kým."[447] Mezi některými politickými činiteli probíhaly úvahy o oktroji ústavy, který by vytvořil podmínky k přeměně parlamentu v akceschopný orgán. Uvažovalo se nad různými variantami jako bylo nahražení poměrného volebního řádu většinovým, prémiový systém, který by zvýhodnil nejúspěšnější strany na úkor nejslabších, zrušení vázaných kandidátních listin. Nacionální radikálové chtěli nově rozdělit volební kraje tak, aby se v nich nemohly soustřeďovat národnostní menšiny a i na Hradě se o oktroji hovořilo. Podle nového systému by snad bylo vhodné rozdělit mandáty tak, aby polovinu získala vítězná strana (předpokládalo se, že to budou sjednocení socialisté) a teprve druhá polovina by se dělila podle počtu hlasů. „Někteří sociálně-demokratičtí politikové se budou ještě asi pamatovat, že letos na jaře bylo docela vážně – a ovšem v nejužším kroužku – jednáno o změnu naší ústavy cestou oktroje! – Budou asi také ještě vědět, v čem měla tato

---

445 Nová svoboda 3, č. 11, 18. 3. 1926, s. 163.

446 Rudé právo, 7. 3. 1926; 10. 3. 1926; 17. 3. 1926.

447 HOFMAN, P. – KLIMEK, A.: *Vítěz*, s. 65.

změna ústavy pozůstávat: náš parlament měl dostat pro věčné časy dělnou většinu – přirozeně, že socialistickou!"[448] Obava ze sjednocených socialistů se však objevila spíše v hlavách některých pravicově orientovaných nacionalistů. Ať již se hovořilo o kterékoliv podobě oktroje, často padalo jméno Jiřího Stříbrného. Nebylo divu. Byl to přece on, kdo s touto myšlenkou přišel již před nějakým časem, i když byly tehdy obecně podmínky rozdílné. Ať se tedy mluvilo o oktroji z kterékoliv strany, byl s ním spojován zasloužilý „oktrojář" Stříbrný.

Vláda, která musela v parlamentu před každým jednáním sjednávat hlasovací kompromis, byla předem odsouzena k smrti. Nakonec jí dal po třech měsících agónie ránu z milosti sám její předseda. Ze zdravotních důvodů 18. 3. 1926 odstoupil a s ním podal demisi celý kabinet. Jmenována byla opět úřednická vláda Černého, do které na přání prezidenta Masaryka vstoupil znovu Edvard Beneš v roli ministra zahraničních věcí. „To bylo více, než Jiří Stříbrný mohl snésti. Moc mnohem větší, než jakou kdy míval, byla na dosah ruky a on po ní sáhl – pozdě. Rozhořčení a zklamání zničilo mu nervy. Poslední energii vylil v dopise, který zaslal ministerskému předsedovi Černému, v dopise neslýchaného tónu..."[449]

Tento dopis uveřejnil Stříbrný 9. dubna v ústředním orgánu stranického tisku – Českém slově a současně se ve Schwarzově Nové Evropě objevil článek samotného šéfredaktora s názvem „Demagogie úřednické vlády", který je vlastně parafrází a komentářem ke zveřejněnému dopisu. Stříbrný oznámil čtenářům, že „nehodlá nadále dělati nezištného dohodovače mezi svou stranou a úřednickou vládou. Nepřeje si, aby byl k nějakému jednání zván a vybízí p. ministerského předsedu, aby se obracel vždy na předsedy klubů a předsedu strany."[450] Současně se Stříbrný obrátil dalším dopisem na předsednictvo strany a oznámil v něm, že odjíždí do zahraničí na léčení. Neodpustil si vydat na dobu své nepřítomnosti několik pokynů. Mimo jiné nabádal vedení strany, aby nezpůsobilo pád vlády, aby usilovalo o vytvoření nové koalice a navrhoval i ústupky v otázce přijetí zákona o clech.[451]

Zdá se, že v této situaci povolily Stříbrnému nervy, ale nebylo příliš divu. Ještě před ukončením činnosti Švehlova kabinetu byla politická atmosféra více než napjatá a rezignace vlády situaci jen přiostřila. Těm nejlépe informovaným bylo jasné, že Švehlův orgán měl charakter pouze přechodný, a že myšlenka všenárodní koalice se již přežila. Ve státě došlo od počátku 20. let k výraznému přesunu od nacionální politiky k nové politické struktuře, jejímž základem byla politická spolupráce stran bez

---

448 KARLÍK, J.: *Případ generála Gajdy.* Praha 1926, s. 21.

449 -di-: *Jiřího Stříbrného sláva a pád.* Přítomnost, 23. 9. 1926, s. 580.

450 SCHWARZ, F.: *Demagogie úřednické vlády.* Nová Evropa, č. 14, 9. 4. 1926, s. 212.

451 Dopis ministerskému předsedovi, který přetisklo Večerní České slovo, 9. 4. 1926. Dopis Stříbrného předsednictvu strany z 13. 4. 1926 uložen v ALSNS, karton 561, Jiří Stříbrný, II/64.

ohledu na národnost. Nová vláda měla být obrazem nové politické organizace, ale nemohla vzniknout, dokud se v hlavách některých představitelů nepodařilo překonat daň minulosti. Proto podal Švehlův kabinet demisi, ačkoliv mu předtím projevila sněmovna důvěru 155 hlasy proti 103. Řadě politických komentátorů ovšem nebylo po chuti, že nastoupila úřednická vláda, která umožnila, aby se politické spory přesunuly do zákulisí, kde mohly být snadněji, ale zato méně viditelně řešeny. Vyjadřovali tak stanoviska zejména nacionálně orientovaných politiků, kteří se s bývalou všenárodní koalicí odmítali rozloučit. Ing. F. Schwarz to v časopise Nová Evropa nazval přímo „útěkem od zodpovědnosti".[452]

Nešlo však o útěk, ale o pouhé opuštění politické scény v okamžiku, kdy bylo třeba ji přestavět, aby se mohl změnit repertoár. Švehla mínil učinit základnou budoucí koalice agrární stranu spolu s německými agrárníky (Bund der Landwirte) a spolu s ním postupovala i maďarská agrární strana – maďarská strana národní. Spojovaly je shodné profesní zájmy a všechny strany společně prosazovaly politiku agrárních cel. Do tohoto seskupení dále vplynuly německá křesťansko-sociální strana i ČsSL. Tyto strany oslabené antiklerikálním hnutím potřebovaly upevnit svoji pozici. Když se jim podařilo zažehnat hrozící nebezpečí odluky církve od státu, sáhly k protiopatření, které mělo naopak vztah mezi církví a státem upevnit. Tím měly být státní platy duchovenstva, tedy tzv. kongrua. V tomto stylu se pak čeští lidovci snažili navázat i zpřetrhané svazky se slovenskou ľudovou stranou. Cílem bylo soustředit pozornost ľuďáků na tyto praktické otázky a odvést je od jejich autonomistické politiky.[453]

Nezbytnou základnou republikánského proudu byly však doposud socialistické strany. „Za fundament demokratické republiky byl předními demokratickými autoritami pokládán český socialismus."[454] Československá a německá sociální demokracie, o které se opíral a které podporoval T. G. Masaryk, byly existencí silné komunistické strany kriticky oslabeny. Tato tradiční posila Hradu utrpěla zejména na Slovensku a na Podkarpatské Rusi, ale ani v českých zemích nebyla ve volbách roku 1925 pozice socialistů valná.[455] K socialistickému bloku se hlásila i Československá strana socialistická, ta však měla svoje vlastní problémy. Její pro-

---

452 SCHWARZ, F.: *Změna vlády.* Nová Evropa, č. 11, 19. 3. 1926, s. 165.

453 Srov. OLIVOVÁ, V.: *Československé dějiny 1914–1939*, Svazek I., Praha 1993, s. 164 nn.; TÁŽ: *Československá demokracie 1918–1938.* ČČH 88, 1990, s. 304–316.

454 BROKLOVÁ, E.: *Československá demokracie.* Politický systém ČSR 1918–1938. Praha 1992, s. 91.

455 Českoslovenští sociální demokraté získali jen necelých 9 % hlasů a klesli tak ze 74 poslaneckých mandátů na 29. Z nejmocnější strany se stala až 4. v pořadí. Rovněž němečtí sociální demokraté, kteří byli ve volbách 1920 třetí nejsilnější stranou v celém Československu výrazně ztratili (z 31 křesel jim zůstalo jen 17) a obsadili až 8. příčku. Naopak komunisté byli druzí za agrárníky s nevelkou ztrátou (45 a 41 mandátů).

gram byl už od roku 1918 orientován nejen socialisticky, ale též nacionalisticky a plánům sociální demokracie se snažil konkurovat.

Jak již víme, o zaměření ČsSS nerozhodoval její předseda Václav Klofáč, ale první mezi místopředsedy, Jiří Stříbrný. Z jeho předešlé kariéry se dalo usuzovat, že bude nejtěžším oříškem při snaze Hradu vytvořit jednotnou republikánskou linii. Ve vedení strany si totiž počínal zcela autokraticky, takže především díky němu národní socialisté vylučovali možnost společného zapojení do bloku spolu s příslušníky německých stran.[456] V této situaci však měl Klofáč oporu v Edvardu Benešovi, který se po svém zvláštním vstupu do strany stal velmi brzy výraznou osobností čs. socialistů. Vlastnímu životu strany se Beneš nikdy příliš nevěnoval. Teprve v roce 1926 si to situace vynutila. Tehdy však zasáhl do událostí s razancí, kterou se vyznačovala jeho zahraničně politická aktivita. Protože došel k přesvědčení, že na překážku při vytvoření republikánského bloku pravicových a socialistických stran je především působení Jiřího Stříbrného, obrátil veškerou svoji aktivitu proti němu.

Spory, které mezi oběma muži čas od času propukaly, jsme již popsali. V dubnu 1926 však měly vyvrcholit. Dne 9. 4. totiž podle všech svědectví proběhl rozhovor mezi Benešem a Stříbrným na téma tehdy velmi aktuální – oktroj. Obě strany se shodují v tom, že dialog proběhl beze svědků po večeři u kávy. Výklad tohoto rozhovoru se však diametrálně odlišuje, a tak tu stojí svědectví proti svědectví. Stříbrný i Beneš podávali svoje vyjádření před Odvolacím kárným výborem, který vyšetřoval činnost generála Gajdy. Stříbrný tvrdil, že jej k rozhovoru na toto téma přivedl sám Beneš. Sdělil mu přitom, že pro oktroj volebního řádu, případně celé ústavy je i sám prezident. Dále prý Beneš prosazoval „ustanovení o stálém výboru, aby vláda mohla vládnouti bez šibeniční lhůty ústavou předepsané, půl až tři čtvrti roku bez parlamentu."[457] V nastalé debatě odmítl Beneš případné omezení svobody tisku a shromažďování a zdůraznil, že jde o akci v zájmu státu a že ji koná s vědomím toho, že jej může přivést před soud. Zásadně se však neshodl se Stříbrným ve věci německo-českého smíru, která prý byla pro Stříbrného z hlediska ideje českého státu nepřijatelná. Když pak Stříbrný odmítl na takovém podniku participovat, rozhořčil se Beneš, že z něj byly tyto důvěrné informace vylákány.[458] Beneš naproti tomu tvrdil, že hlavním důvodem rozmluvy byly články v Českém slově a Nové Evropě. V rozmluvě pak „Stříbrný řekl, že nebude možno utvořit novou vládu, že nebude většiny, dokud nezměníme volební řád a pokud nebudeme míti majoritu."[459] Beneš připouští, že za jistých okolností považoval za možný i oktroj, ale teprve po vyčerpání veškerých ústavních eventualit. Rázně odmítl Stříbrného nacionalistické

---

456 Srov. HARNA, J.: *Kritika.*

457 PAULUS, F.: *Případ generála Gajdy.* Bratislava 1939, s. 130.

458 Tamtéž, s. 131. K tomu srovnej i HOFMAN, P. – KLIMEK, A.: *Vítěz,* s. 66–67.

459 PAULUS, F.: *Případ,* s. 141.

stanovisko a o dva dny později odjel celou věc hlásit do Lán prezidentu Masarykovi.

Ke stejné otázce vypovídal před kárným výborem i redaktor Kahánek. Z jeho slov vyplynulo, že již od března 1926 byl dr. Kopeckým, kterého považoval za Benešova člověka v redakci Českého slova, inspirován k článkům o změně volebního řádu. Na přímý dotaz mu už tehdy Kopecký prohlásil: „Dnes odpoledne jsem byl u Beneše. Je pro oktroj a také Masaryk je pro oktroj."[460] Rozhovor Beneše se Stříbrným pak Kahánek rezumuje takto: „...řekl mu Dr. Beneš ‚Vy jste pro změnu volebního řádu, já také. Mezi námi jest jen ten rozdíl, že vy jste pro oktroj.' Nato Stříbrný se ptal, jaký jest rozdíl mezi diktaturou a oktrojem a Beneš prý vysvětloval: ‚Oktroj, to pro mne znamená, že bych provedl neústavní změnu volebního řádu, ale nezastavoval bych časopisy, ani nerozpouštěl politické strany, ale dal se příštím parlamentem event. postaviti před soud. Kdežto vy byste rozpustil komunisty a zastavil časopisy.' Stříbrný: ‚No, před soud bych nešel. A vy byste to dělal s Němci?' Beneš: ‚Ano.' Stříbrný: ‚To s vámi nikdy dělat nebudu.' Při tom Stříbrný zdůraznil, že Beneš měl vztek a řekl, že to Stříbrný na něm vylákal a sám s ním nejde. Ta návštěva Stříbrného u Dra Beneše byla 9. dubna 1926."[461]

Přitom se Masaryk zřejmě nestavěl zcela jednoznačně proti plánům oktroje ústavy, zejména pokud šlo o volební řád. Měl také jasné povědomí, že nejvíce se v této otázce angažuje vedení národních socialistů. Konkrétně o Stříbrného plánech referoval Masarykovi socialista F. Veverka a zřejmě už 3. dubna také Edvard Beneš. Na rozhovor se Stříbrným byl tedy připraven. Podle těchto informací Stříbrný navrhoval nefunkční „parlament přivést ad absurdum" a pak oktrojovat nový volební řád. Stříbrný ovšem prezidenta nakonec velmi rozčílil, když se některé věci z hradní politiky doslechl a vzkázal na Hrad, jak si zapsal sám Masaryk, „abychom na něj nezapomněli, až ‚to' budeme dělat".[462] Benešovy formulace k případnému oktroji byly však i v této době velmi opatrné – odtud vyplývalo jeho rozhořčení nad faktem, že z něj Stříbrný některé podrobnosti vylákal – a později, když se politická situace zcela ustálila, jej zavrhl zcela. V dopise Čs. obci legionářské 12. 9. 1926 už píše: „Vrchol poslední kampaně proti mně dosáhli moji odpůrci ve straně čs. socialistů, pustivše do veřejnosti klevetu, že jsem připravoval oktroj a změnu konstituce. Tato smyšlenka, rozšířená v různých obměnách, jednou říká, že jsem to chtěl dělat s poslancem Stříbrným a generálem Gajdou. Jindy tíž lidé oznamují, že jsem chtěl oktroj udělat tak, aby socialisté měli majoritu proti ostatním. Konečně třetí verse je, že to bylo připravováno tak, aby získali při tom Němci a Maďaři, na jejichž pomoc prý jsem při svých politických plánech počítal."[463]

---

460 Tamtéž, s. 127.

461 PAULUS, F.: *Případ*, s. 128.

462 HOFMAN, P. – KLIMEK, A.: *Vítěz*, s. 66.

463 Odpovědi ministra Beneše, s. 17–18.

Spor přímo ve straně československých socialistů se v té době postupně vyhrocoval ve dvou základních otázkách. V otázce odchodu do opozice brzdil doposud Stříbrný ostatní členy předsednictva. Obával se totiž především ztráty vlastního politického vlivu. Většina stranického vedení však na rozdíl od něj pociťovala potřebu větší agitační volnosti a členství v koaliční vládě jim svazovalo ruce. Teprve po demisi Švehlovy vlády se strana rozhodla pro opoziční politiku. S tím však souvisela další sporná otázka, kterou byla Benešova účast v nově vytvořené úřednické vládě Černého. Stříbrný využil nastalé situace v plné šíři a s velkou pružností zahájil prudkou kampaň proti Benešovi. Diskuse k otázce členství v koalici začala na schůzi ústředního výkonného výboru strany koncem března. Poslanec Tučný tu rekapituloval důvody, které stranu vedly k odchodu do opozice. Konstatoval přitom, že všechny doposud předložené návrhy socialistických stran narážely v parlamentu na odpor poslanců ostatních stran. K Benešově funkci se však Tučný vyslovil tolerantně. Ocenil jej jako odborníka, jehož místo ve straně je nesporné a účast v úřednické vládě na tom nemůže nic změnit. Poslanec Emil Franke naopak tvrdil, že jako poslanec za stranu československých socialistů nemůže Beneš ve vládě setrvat. Otázka zní buď – anebo. Buď zůstane Beneš ministrem, nebo si podrží poslanecký mandát. Václav Klofáč se za této situace snažil obě strany smířit a tvrdil, že Benešova účast ve vládě nijak nesouvisí s jeho příslušností ke straně.[464]

Po Stříbrného impertinentních dopisech a odjezdu do Paříže se pozornost přenesla z Beneše na něj. Z dokumentů není dnes možno přesně zjistit, nakolik stál v pozadí celé akce proti Stříbrnému osobně ministr zahraničí. Faktem však je, že se v kampani za odstranění Stříbrného nejvíce angažoval předseda strany československých socialistů Václav Klofáč, který měl po celou dobu v Benešovi záštitu a morální oporu. Klofáč se prostřednictvím svých lidí pokusil pohnout brněnského lékaře, profesora Antonína Trýba[465] k tomu, aby vydal lékařský posudek o špatném zdravotním stavu poslance Stříbrného. Konkrétně se hovořilo o paralýze, která je prý způsobena zanedbaným onemocněním pohlavní chorobou – syfilis. Celá aféra byla značně nechutná a poznamenala negativně celý vývoj událostí. „Normální průběh událostí se však úplně zhroutil, jakmile přišla aféra s pověstným dopisem brněnského dra Trýba. Ze sporů politických se rychle vyvinuly spory osobní ...“[466]

Autor uvedeného článku v Přítomnosti se s odstupem času domníval, že Klofáč došel k závěru o Stříbrného chorobě následkem celkové atmosféry, která se vyvinula po Stříbrného dramatickém odjezdu. „...ve všech

---

464 ALSNS, Zápisy ze schůzí předsednictva, zápis z 23. 3. 1926.

465 Antonín Trýb (1884–1960) byl na MU v Brně od r. 1921 profesorem chorob kožních a venerických a zakladatelem brněnské školy kožního lékařství.

466 BENEŠ, J.: *Klofáč contra Stříbrný*. Přítomnost, 19. 8. 1926, s. 503.

kavárnách nemluvilo se o Stříbrném jinak, než jako o paranoikovi."[467] Ať už byl Klofáč veden pohnutkami ušlechtilými (jak sám tvrdil) nebo nízkými (jak jej obviňovali nepřátelé), výsledek byl stejný. Stříbrný prostřednictvím stranického tisku, který ovládal, zveřejnil zprávu: „Komplot, v jehož čele stojí Klofáč a v pozadí Beneš, chtějí mne odstranit z veřejného života a zavřít do blázince."[468] Vznikla mohutná aféra, která otřásala po dlouhé týdny celou republikou.

Ve vedení strany se po návratu Stříbrného z ciziny začala vytvářet dvě politická křídla. Klofáč se opíral o politické organizace strany a o členstvo, Stříbrný o pak o odborové tajemníky a svůj tisk. „Avantgardou Klofáčova směru staly se Mladé proudy a některé listy venkovské, Stříbrného posice se zakolísala, když bylo zjištěno, že pro veřejnou službu mu zbývá jedině věrný Kahánek. Jeho naděje však rychle sesílily, když se podařilo sjednati kartel s Hodžovými agrárníky, Šrámkovým tiskem a fašistickými novinami."[469] Pokud se obě strany ukáží jako stejně silné, hrozil rozkol v Československé straně socialistické. Proto byly zjevné snahy omezit problémy na spor Klofáč – Stříbrný a ten smírně vyřešit. Klofáč byl k tomuto postupu nakloněn, nikoliv však Stříbrný. V soukromí se vyjadřoval, že Klofáče bude celá aféra stát hlavu.[470]

Významným mezníkem v řešení sporu se měl stát květnový sjezd pražské župní organizace ČsSS. Tady Stříbrný hájil instituci a politiku Pětky, ale neodhodlal se kritizovat otevřeně úřednickou vládou a zastoupení strany v ní. Na závěr projevu vyložil veřejnosti svoji při s V. Klofáčem a vylíčil vlastní verzi případu s dopisem prof. Trýba. Přímo však Klofáče ve svém projevu nenapadl a i ten vystupoval smířlivě. Stříbrného vlastně ignoroval a zaměřil se místo toho na činnost mládežnické organizace strany. Proto rezoluce vzešlá ze sjezdu mnoho neříkala. Vyzněla však spíše v neprospěch Stříbrného, jak si hned povšiml i tisk. „Je jasno" nazvalo svůj článek České slovo a komunisté byli ještě tvrdší. Rudé právo napsalo rovnou: „Stříbrný šel se podívat na vlastní funus."[471]

Sjezd pražské župy tedy nic nevyřešil. Mezitím se upevnila celněkongruová koalice, a tak se 16. 6. 1926 sešel ústřední výkonný výbor strany čs. socialistů spolu s oběma parlamentními kluby a vyzval k boji proti clům všemi ústavními prostředky. Schůze z iniciativy poslance Trnobranského prohlásila úřednickou vládu za protiparlamentní. Současně byl vysloven požadavek, aby se ministr Beneš vzdal okamžitě svého členství v této vládě, což ji mělo přivést k demisi.[472] Trnobranský už 12. 6. na

---

467 -di-: *Jiřího Stříbrného sláva a pád.* Přítomnost, 23. 9. 1926, s. 580.

468 ŠANTRŮČEK, B.: *Tisíc devět set dvacetšest.* In: Buřiči a tvůrci 1897–1947. Praha b.d. (1947), s. 242.

469 BENEŠ, J.: *Klofáč,* s. 502.

470 HARNA, J.: *Krize,* s. 247.

471 České slovo, 18. 5. 1926; Rudé právo, 18. 5. 1926.

472 České slovo, 16. 6. 1926; Národní práce, 17. 6. 1926.

schůzi parlamentu volal po obstrukcích proti přijetí zákona o zemědělských clech: „Teď ale donutíme Beneše, aby se vzdal mandátu."[473] Dne 22. 6. byl přes obrovské obstrukce přijat v parlamentu Zákon o pevných agrárních clech a 25. 6. vydán Zákon o úpravě platu duchovenstva církví a náboženských společností.[474]

Beneš byl v té době v zahraničí – na konferenci na Bledu. Po svém návratu zahájil okamžitě jednání s V. Klofáčem, s předsedou poslaneckého klubu čs. socialistů Emilem Frankem a s předsedou klubu senátorů téže strany Antonínem Kloudou. Mimoto se domlouval i s prezidentem Masarykem. Předběžná rokování vedla ke svolání nové schůze vedení strany na 24. červen. Beneš se sám zasedání zúčastnil a podal obšírné zdůvodnění svých stanovisek. Rozhodl se setrvat ve funkci ministra zahraničí a odůvodnil to státními zájmy a nutností zachovat kredit, který Československo v zahraničí získalo. Upozornil, že se s výzvou k abdikaci mělo počkat na jeho návrat, neboť komplikovala jednání konference Malé dohody na Bledu. Beneš se odvolal i na stanovisko prezidenta Masaryka, který byl pro jeho setrvání ve funkci. Aby straně dále nekomplikoval pozici, nabídl jí svůj poslanecký mandát.[475]

O řešení vzniklé situace rozhodl až širší výkonný výbor, který zasedal 30. 6. a potvrdil Benešovo setrvání v úřednické vládě. V otázce poslaneckého mandátu ponechal rozhodnutí na něm.[476] Beneš byl však již rozhodnut a na poslanecký mandát rezignoval. Vysvětlení poslal 28. 6. v oficiálním dopise V. Klofáčovi.[477] Ve stejném duchu později vysvětloval svůj postup i legionářům. „Vzdal jsem se poslaneckého mandátu, byv k tomu doveden politickými okolnostmi. Důvody mé byly dvojího rázu. Především jsem chápal těžkou situaci strany, která dostavše se do konfliktu se stranami tak zvané celní většiny, slyšela předhůzky, že její poslanec je ve vládě. Nebylo to správné. (...) Druhý důvod byl neméně závažný. Ve straně trval již delší dobu konflikt, který v této době vyvrcholil. Odpůrci moji ve straně sáhli k nedůstojným intrikám uvnitř strany, za mé nepřítomnosti a za mými zády. Bylo to vyvrcholení akce, prováděné ve straně soustavně již druhý rok. Bylo mojí povinností straně to ukázat, neskrývat její pravý stav věci. Složení mandátu byl můj protest proti této nepoctivé, nedůstojné a neloyální hře."[478]

Na konci června se sešla v Chocni konference pražské župy strany, a tady byly poprvé Stříbrného politické metody podrobeny tvrdé kritice.

---

473 Národní práce, 1. 7. 1926.

474 České slovo, 22. 6. 1926. Obstrukce v parlamentu byly tak bouřlivé, že bylo zahájeno trestní stíhání 27 poslanců, z toho 6 členů strany čs. socialistů. Škoda na zařízení zasedací místnosti dosáhla 530 980 Kč. České slovo, 24. 6. 1926.

475 HARNA, J.: *Krize*, s. 247–8. České slovo, 25. 6. 1926.

476 České slovo, 30. 6. 1926.

477 Národní práce, 22. 7. 1926.

478 Odpovědi ministra Beneše, s. 3–4.

Jeho úsilí o ospravedlnění stejně jako snahy jeho stoupenců byly přijaty chladně. Naopak měl úspěch projev senátora Veselého, který se plně postavil za Klofáče.[479]

To se však již schylovalo k další krizi tohoto bouřlivého léta. Na začátku července probíhal v Praze všesokolský slet a současně s ním rozbouřila politickou hladinu nová aféra, dotýkající se tentokrát generála Gajdy. První vzrušující zprávy se objevily už 8. července a zněly ve všech novinách podobně. „Generál Gajda, náměstek náčelníka hlavního štábu, odešel tyto dny na mimořádnou dovolenou, jejíž trvání není známo. O důvodech této dovolené kolují dohady, jichž potvrzení nutno vyčkati."[480] Brzy byly odhaleny konkrétnější informace – při příležitosti všesokolského sletu se prý čeští fašisté chtěli pokusit o převrat, a generál Gajda měl být vůdcem povstání. Vyšetřením celé záležitost byl pověřen vojenský kárný výbor, ale protihradní tisk informoval obratem veřejnost o tom, že inspirátorem protigajdovské akce je dr. Beneš. Zasáhnout musel nakonec i prezident Masaryk, který v Prager Tagblattu potvrdil, že Beneš se o zahájení řízení s Gajdou dozvěděl až v době, kdy vyšetřovací komise byla již zřízena.[481]

Postavení Stříbrného by Gajdova aféra neovlivnila, kdyby se neproslechly zprávy o jejich spojení. Stříbrný se tomu bránil: „Když byly selhaly veškeré zbraně, rozšiřují o mně zprávy, že jsem fašista a že připravuji převrat s generálem Gajdou. Nevyhýbám se ničemu a nevyhnu se také této věci. Prohlašuji znovu, ačkoliv jsem tak již učinil na smíchovské schůzi, že nikdy jsem nebyl a také nejsem členem nějaké fašistické organisace."[482] Jeho prohlášení potvrdil i sám Gajda: „Tiskem prošla zpráva, že mne bývalý ministr Stříbrný chtěl získat pro politický převrat v republice. Prohlašuji, že nikdy mne ministr Stříbrný k ničemu nepřemlouval. Tedy také ne k politickému převratu. Nemohu však zamlčeti, že se mnou o eventuelní politické akci oktroje a mé účasti na něm jednáno bylo se strany jiné. Příslušné prohlášení o tom učinil jsem neprodleně tehdejšímu ministru národní obrany, Jiřímu Stříbrnému."[483] Zbývá otázka – „kde a jaké jsou přímé důkazy o tom, že Stříbrný skutečně konspiroval, že změnu ústavy připravoval a že na nějaký převrat pomýšlel."[484] Svědectví, které bylo bráno jako důkaz, podal až na sjezdu v Brně legionářský poslanec Jožka David. Je to (jak přiznává většina autorů) jediné konkrétní obvinění.[485]

---

[479] Ze stoupenců Stříbrného hovořili mimo již známých poslanec Netolický a ústřední tajemník Šolc.

[480] Lidové noviny, 9. 7. 1926.

[481] Prager Tagblatt, 6. 9. 1926.

[482] Venkov, 10. 9. 1926.

[483] Venkov, 9. 9. 1926.

[484] KLÁTIL, F.: *Republika*, s. 167.

[485] Srov. HARNA, J.: *Krize*, s. 251. Text Davidova projevu zveřejnily na titulní straně *Lidové noviny, 20. 9. 1926.*

V době parlamentních prázdnin, kdy zpravidla politický život utichal, mělo v roce 1926 vedení strany čsl. socialistů plné ruce práce. Hned 1. srpna se konala schůze župních důvěrníků v Pardubicích. „Pryč s klikami, ale ne s Klofáčem neb Stříbrným. Rychle skoncovati spor," tak vyzněla většina názorů delegátů.[486] V polovině srpna bylo s konečnou platností rozhodnuto o svolání mimořádného sjezdu strany. Právě na něm se měly všechny tyto otázky s konečnou platností vyřešit. Názor přednesli zástupci jednotlivých žup a připojil se k nim i širší výkonný výbor, který v průběhu srpna zasedal také v Pardubicích a poté v Praze.[487] Dne 22. 8. se sešel do domu staré Dělnické besedy v Karlíně sjezd zastupitelstva Svazu československé mládeže socialistické. Shromáždění jednali o situaci ve straně a došli k jednoznačnému závěru, vyjádřenému v hesle: „Jdeme za Masarykem, Benešem a Klofáčem."[488] Další porada župních důvěrníků se konala 29. 8. v Plzni, a její delegáti byli nejaktivnějšími odpůrci Stříbrného. Bezprostředně před sjezdem pak probíhala 12. 9. předporada župních důvěrníků v České Třebové. Na ní bylo zřejmé, že situace mezitím pokročila nejen mezi mládeží. Změnu názorů výstižně dokládá poněkud schizofrenní projev senátora B. Macků z Brna. „Župní výkonný výbor brněnské župy držel se stanoviska, že proti samotnému bratru Stříbrnému, vzhledem k jeho zásluhám o stranu nemůže tak ostře vystupovati. (...) Kdyby přišel návrh na vyloučení Stříbrného, budou delegáti hlasovati pro jeho vyloučení."[489] Co způsobilo takovou změnu mínění?

Byla to především skutečnost, že ze sporu, který byl deklarován jako osobní, případně vnitrostranický, stala se otázka celonárodní. Podivné a politicky pikantní bylo, že po boku Jiřího Stříbrného stál tisk občanských stran: Národní listy a večerní Národ, agrární Venkov a Večer, katolické Lidové listy a Pražský večerník. „Pozoruhodným zjevem v průběhu sporů byla zřejmě sjednaná sympatie, s níž setkávala se obrana pana Stříbrného u všech jeho ještě nedávných nepřátel. Tisk strany lidové stále ještě lká nad jeho osudem. Pro agrární a fašistický tisk je stále dr. Beneš, který je úmyslně a tendenčně stavěn na místo Klofáčovo, zlým Dětřichem a Stříbrný hodným a utlačovaným Frydolínem."[490]

Ve stejné době začal vydávat doposud nepříliš známý Dr. Jan Karlík týdeník Lech, nepokrytě zaměřený především proti Benešovi, ale kritický dokonce i k prezidentu Masarykovi. A v tomto poněkud bulvárním časopise vyšel 6. 9. 1926 pozoruhodný spisek Jiřího Stříbrného, určený prý pouze důvěrníkům strany. Protože se téměř 23 tiskových stránek do jed-

---

486 ALSNS, karton G 48, XI. mimořádný sjezd, zápis ze schůze župních důvěrníků 1. 8. 1926.

487 České slovo, 15. 8. 1926.

488 České slovo, 24. a 25. 8. 1926.

489 ALSNS, karton G 48, XI. mimořádný sjezd, zápis ze schůze župních důvěrníků 12. 9. 1926.

490 BENEŠ, J.: *Klofáč contra Stříbrný.* Přítomnost, 19. 8. 1926, s. 503.

noho čísla nevešlo, vydal pokračování ještě týž večer agrární Venkov. Zbytek článku pak vyšel v Lechu o týden později.[491] Stříbrný tak nejen předal vnitrostranický spor veřejnosti, ale dokonce ani nevyužil tiskových orgánů vlastní strany. Tímto činem se pokusil naposledy ovlivnit veřejné mínění a snad i delegáty očekávaného stranického sjezdu. Podařilo se mu to, ale byl to čin, který se obrátil proti němu samému. I nezainteresovaný tisk byl za těchto okolností nucen psát: „Ostatně najde se asi málo lidí, kteří budou brožuru a prohlášení poslance Stříbrného pokládati za věrohodné, když viděli, že ještě dne 6. září dementoval poslanec Stříbrný v Českém slově zprávy některých listů o své brožuře. A ta zatím vyšla téhož dne v Lechu a bylo v ní všecko to, co poslanec Stříbrný ráno dementoval."[492]

Strana reagovala hned 11. 9. prohlášením, ve kterém se pravilo: „Ať se o toto uveřejnění přičinil kdokoliv, odpovědným činíme toho, kdo tuto brožuru tiskem vydal. Předsednictvo strany tento čin poslance Stříbrného prohlašuje nikoli jen za nepřátelský proti osobě senátora Klofáče, ale za nepřátelský proti straně. Jest také rozhodnuto podle povahy činu vyvodit důsledky."[493] Současně byl publikován i výrok vyšetřující komise, jejímiž členy byli dr. Otakar Klapka jako důvěrník V. Klofáče, dr. František Kysela jako důvěrník J. Stříbrného a dr. Emil Franke jako předseda komise. V závěrečném protokolu stálo, že „postup Klofáčův byl naprosto korektní a obvinění proti němu vznesená, neprokázala se opodstatněnými."[494]

V této atmosféře se tedy sešla v Brně jednání mimořádného XI. sjezdu Československé strany socialistické. V sobotu 18. 9. 1926 jim předcházela mimořádná schůze širšího zastupitelstva strany, která byla zahájena ve 14,00 ve velkém sále Stadionu. Za přítomnosti 187 delegátů s hlasem rozhodujícím a 21 člena s hlasem poradním[495] zahájil jednání předseda strany Václav Klofáč. Nálada byla od počátku poněkud napjatá. Po zvolení potřebných komisí se ihned přistoupilo k projednání návrhu komise, která řešila spor Klofáč – Stříbrný. Brněnský senátor Macků v tomto smyslu předložil hlavní zprávu. Z ní vyplynulo, že závěry vyšetřovací komise byly širším výkonným výborem přijaty stejně jako prohlášení předsednictva strany k publikaci Stříbrného brožury. V závěrečném prohlášení pak zaznělo: „Navrhuji, aby poslanec Jiří Stříbrný, poslanec Jindřich Trno-

---

[491] Spisek v originále v Archivu Národního muzea (dále ANM) v Praze, fond Karel Kramář, karton 99, Obrana Stříbrného, dok. č. 60. Lech, 6. a 13. 9. 1926, Venkov (večerník) 6. 9. 1926.

[492] Národní práce, 16. 9. 1926.

[493] KLÁTIL, F.: *Republika*, s. 171. Podepsáni jsou Františka Zemínová, Alois Tučný, dr. Emil Franke, dr. Antonín Klouda, Emil Špatný, Antonín Šolc. Pochopitelně chybí podpisy Klofáče a Stříbrného.

[494] ŠANTRŮČEK, B.: *Tisíc*, s. 246.

[495] Mezi ně patřili i poslanci a senátoři strany, pokud neměli funkci v širším ústředním výkonném výboru.

branský, ministerský rada Emil Šimek a redaktor ing. František Schwarz byli ze strany vyloučeni a ztratili tím naprostou důvěru."[496]

V následující diskusi promluvili nejprve stoupenci Stříbrného, zejména poslanec Trnobranský. Odpověděl mu přímo předseda strany Klofáč. S vyloučením Stříbrného nesouhlasil rovněž tajemník Sedláček z Náchoda, ale proti němu vystoupila celá řada zástupců, mezi nimi nejradikálněji delegát z Plzně Příhoda a tajemník Vaněček. Jen předseda poslaneckého klubu a místopředseda poslanecké sněmovny v parlamentu Jan Slavíček doporučoval mírný postup. S velkým napětím byl očekáván projev Jiřího Stříbrného. Z pohledu taktického byl dobře promyšlen i podán. Stříbrný mluvil krátce, dokonce ani nevyčerpal řečnickou lhůtu. Nehájil sebe, ale naopak již v úvodu konstatoval, že nepochybuje o svém vyloučení. Soustředil se proto na obhajobu poslance Trnobranského, kterého prohlásil za svého důvěrníka, který pouze plnil jeho pokyny. V závěru projevu se obrátil na předsedu strany a zvýšeným hlasem pronesl, že by si přál, aby každý odcházel ze strany tak čistý jako on.[497]

Po článcích, které proti Stříbrnému publikovaly Mladé proudy se dalo očekávat, že delegát mládeže dr. Neumann bude pro vyloučení. Rozhodující slovo mohl mít ještě zástupce odborových organizací, poslanec Tučný, který se vyslovil pro smír mezi oběma představiteli strany. Další řečníci již jednohlasně vystupovali proti Stříbrnému. Velký ohlas měl projev senátora dr. Antonína Kloudy. Dokazoval, že Klofáč se proti Stříbrnému nedopustil ani nejmenší nekorektnosti, zatímco Stříbrného postup včetně vydání štvavé brožury byl od počátku nekorektní. Po 21. hodině večerní byl dán návrh na ukončení rozpravy. K závěrečnému projevu se pak přihlásil Václav Klofáč, který byl uvítán ovacemi. Takticky nehájil jen sebe, ale i dr. Beneše a hlavně soudržnost strany. Všechny své kroky dokumentoval prostřednictvím dopisů a protokolů. Jeho řeč byla proto velmi dlouhá a prokládaná častým potleskem.

Až ve 22,45 oznámila konečně předsedající poslankyně Zemínová, že se bude hlasovat o navrhovaném vyloučení. Původně předpokládané hlasování pomocí lístků bylo zamítnuto. Hlasovalo se aklamací zdvižením ruky o všech čtyřech návrzích společně. Pro vyloučení Stříbrného, Trnobranského, Šimka a Schwarze bylo 95 ze 187 delegátů oprávněných hlasovat. Celkově 42 delegátů hlasovalo proti vyloučení, 51 se jich zdrželo hlasování. Předsedající mohla oznámit, že tímto hlasováním bylo rozhodnuto o vyloučení, proti kterému není odvolání. Sjezdu, který následoval dalšího dne, měla být podána pouze důvodová zpráva o vyloučení, aby ji vzal na vědomí.[498] Jak uvedly některé noviny, odešel ústřední tajemník Čsl. obce dělnické, poslanec Alois Tučný spolu s několika odboro-

---

[496] ALSNS, karton G 48, XI. mimořádný sjezd, zápis z mimořádná schůze širšího zastupitelstva strany 18. 9. 1926.

[497] Lidové noviny, 19. 9. 1926.

[498] Lidové noviny, 19. 9. 1926.

vými tajemníky na poradu do Makariusova hostince na Nové ulici. Schůze trvala přes půlnoc a přišel na ni i Jiří Stříbrný v doprovodu redaktora Schwarze. Jednalo se prý o tom, jak by Čsl. obec dělnická mohla vyloučeným představitelům strany pomoci.[499]

V neděli 19. září mělo od 8,00 probíhat vlastní jednání sjezdu. Obesláno bylo a dostavilo se 845 delegátů s hlasem rozhodujícím a včetně hostů bylo přítomno celkově 1 134 osob. Jednání sjezdu mohlo být pro nervozitu delegátů zahájeno až v 9,15 hodin. Slova se ujal zvolený předseda jednání, Václav Klofáč, kterému byly uspořádány velké ovace. Sledovat podrobně průběh sjezdu včetně volby jednotlivých komisí není pro nás účelné. Připomeňme si proto jen některé důležité momenty. „Aby byla všestranně zajištěna loyalita jednání, usnesl se sjezd jednomyslně, že je řádným XI. sjezdem strany a že proň neplatí ustanovení organisačního řádu o osminedělní lhůtě, která má uplynout mezi zastupitelstvem strany a valným sjezdem strany."[500] To byla jedna z otázek, která popuzovala Stříbrného a pro kterou tento sjezd nazýval ilegálním. Dalším důležitým momentem byl fakt, že bylo rozhodnuto všechny volby realizovat aklamací. Již v předporadách se o to vedly spory a byly připraveny i hlasovací lístky, pokud by delegáti rozhodli jinak. Šlo přitom především o volbu výkonného výboru a jeho náhradníků. Ti, kteří žádali volbu pomocí lístků, měli na mysli zejména otázku zvolení poslance Tučného do výkonného výboru. Poslankyně Zemínová však otázku rozřešila rázně. Na její otázku, kdo je pro volbu aklamací, souhlasilo na 800 delegátů, takže všechny volby proběhly veřejně a hromadně.[501]

Hlavní referáty měli přednést dr. Emil Franke a poslanec Alois Tučný. Oba příspěvky byly již předem vydány tiskem, takže referenti se omezili na hlavní body. Dr. Franke je dále komentoval, zatímco poslanec Tučný prohlásil, že je včerejškem tak konsternován, že se zdrží dalších vysvětlení.[502] Velký význam pro jednání sehrál dopis Edvarda Beneše ze Ženevy, který byl na jednání přečten senátorem Kloudou. Sám fakt, že Beneš byl těsně předtím zvolen do rady Společnosti národů, podtrhl význam jeho osoby a tedy i jeho listu. Dopis, který byl čten doslova, byl poměrně obsáhlý (celkově 34 stran strojopisu) a doplňoval údaje z publikovaného dopisu adresovaného Čsl. obci legionářské. Nebyl však adresován sjezdovému jednání, jak se někdy uvádí, ale přímo V. Klofáčovi. Beneš se v něm vrátil k myšlenkám oktroje, které jsou mu přikládány a také zdůvodnil, proč se vzdal poslaneckého mandátu. Uvádí, že mandát chtěl složit již po vytvoření úřednické vlády, a to na radu prezidenta Masaryka. „Obával [jsem] se, že vláda úřednická bude míti těžké úkoly, že strana se může do-

---

499 Venkov, 21. 9. 1926.

500 Lidové noviny, 20. 9. 1926.

501 ALSNS, karton G 48, XI. mimořádný sjezd, zápis z jednání sjezdu 19. 9. 1926.

502 Publikovány byly pod shodným názvem Strana naše a naše republika, ALSNS, karton G 48, XI. mimořádný sjezd.

stati s vládou do rozporu a že by jednak moje poslanectví, jednak moje přítomnost v kabinetu mohla způsobit straně obtíže."[503] Nesložil jej však díky kampani v tisku a teprve ostré vystoupení Trnobranského 16. 6. jej nakonec přesvědčilo. V závěru si však Beneš ponechává otevřená zadní dvířka k návratu do vedení strany: „Pokládal jsem za správné, pokud jsem zahraničním ministrem, ve věcech stranických býti zdrženlivým v zájmu politiky celostátní. To neznamená, že se chci práci stranické a vnitřní politice vyhnouti za každou cenu."[504]

Po velkolepém ohlasu Benešova dopisu, který autor dokonce doprovodil i reprodukcí své rozmluvy se Stříbrným ze dne 9. 4. 1926, dostal se ke slovu Václav Klofáč. Přednesl projev s názvem „Socialismus otázkou nejen politickou a hospodářskou, nýbrž především národní a mravní", který byl posléze vydán i tiskem. Vlastní diskuse, která se protáhla až daleko do odpoledne, již proběhla poměrně klidně. Velký rozruch vyvolala řeč legionářského poslance Jožky Davida, který obvinil Stříbrného ze spiklenectví s Gajdou a z pokusu o převrat. Citoval údajná Gajdova slova: „Davide, my ještě jednou budeme v republice dělat převrat – a ten převrat budeme dělat s národními socialisty!"[505] Ačkoliv Davidova slova nikdo nepotvrdil, nepodařilo se je Gajdovi v budoucnosti nikdy zcela vyvrátit. Ať již tomu bylo při rozhovoru Gajdy s Davidem jakkoliv, ódium spiklence proti republice již Stříbrnému zůstalo.[506]

Až do závěrečné diskuse se očekávalo, jak se projeví představitelé odborových organizací, zejména tajemníci, kteří byli seskupeni kolem poslance Tučného, který vyloučení Stříbrného nepodpořil. V debatě byly jejich příspěvky mdlé. K malé aféře došlo až před hlasováním. Poslanec Tučný konečně vystoupil a prohlásil, že na sjezd on i jeho skupina jeli s dobrými úmysly. Jejich další setrvání na sjezdu je však znemožněno neustálými útoky. Proto se on a asi 15 odborových předáků rozhodlo sjezd opustit. Odcházeli za projevů nevole přítomných. Došlo tím však k paradoxní situaci. Protože kandidáti na členství v ústředním výkonném výboru byli schvalováni en bloc, byl schválen i navržený Alois Tučný, a to dokonce na místo 1. místopředsedy strany. Na protesty zúčastněných muselo být nakonec zrušeno označení místopředsedů pořadovými číslovkami s tím, že všichni místopředsedové jsou na stejné úrovni.[507] Po-

---

503 ALSNS, karton G 48, XI. mimořádný sjezd, dopis E. Beneše V. Klofáčovi na sjezd.

504 Tamtéž.

505 Např. Lidové noviny z 20. 9. 1926.

506 Jediný kritický hlas vůči Davidovi se ozval v agrárním Venkově. „Pro širší veřejnost ovšem třeba připomenouti, že poslanec David je považován i u členů své strany za muže, který se rád činí důležitým vyprávěním nejrůznějších historek ve sněmovních kuloirech i jinde." Venkov, 21. 9. 1926.

507 Na místa místopředsedů byli kromě Aloise Tučného zvoleni ještě senátor Klouda, poslankyně Zemínová a zástupce plzeňské župy Berkovec. Je třeba poznamenat i skutečnost, že Tučný se později stal rozhodným straníkem Benešovým.

slanec Tučný se vzhledem ke své nepřítomnosti vyhnul i slibu do rukou V. Klofáče. On a jeho stoupenci se opět sešli v restauraci, tentokrát v Mexiku na Starobrněnské ulici. O průběhu jejich porad však tisk nereferoval. Ostatní volby proběhly bez komplikací. Zúčastnění schválili i další významný krok, a to přejmenování strany. Strana od sjezdu nesla název Československá strana národně socialistická. Jednání skončilo až v podvečer, v 17,15 hodin, a to zpěvem státní hymny a Rudého praporu.

Ačkoliv nebyl přímo na sjezdu přítomen, posílilo sjezdové jednání paradoxně i pozici Edvarda Beneše. Na XI. sjezdu byl poprvé zvolen do ústředního výkonného výboru a v následujícím období se podstatně intenzivněji věnoval práci ve straně. Stal se vlastně jediným ideologem národně socialistického hnutí. Je dokonce pokládán za výhradního tvůrce programu z roku 1931.[508] Přes celkem hladký průběh sjezdu bylo vyloučení Stříbrného pro řadu starých členů strany šokující. Vedení strany muselo čelit úbytku členů, který vyplynul z čistek, rozpoutaných v místních organizacích. Jak ale zastavit radikalismus v jednotlivých pobočkách, když byl vyloučen dlouholetý předák strany?

Stříbrný sám byl výsledkem hlasování také silně zasažen. I když na sjezdu vystupoval jako smířený s osudem, tragédii si stále odmítal připustit. Teprve později se pokusil rekapitulovat těch několik osudových měsíců a došel k jistým závěrům. Podle výše uvedeného nemusíme se všemi souhlasit, ale není od věci seznámit se s nimi. Za svého nepřítele číslo jedna označuje Stříbrný Václava Klofáče, který žárlil na jeho schopnosti, popularitu, úspěchy, dobrý vztah s Masarykem. Jeho působení přikládá rozpoutání Trýbovy aféry i nepokryté řeči o svých diktátorských snahách. Vedle toho konstatuje, že události se odehrály v době velmi nevhodné, kdy se jako ministr podílel na omezení počtu státních zaměstnanců, kteří byli vždy oporou národně socialistického hnutí. Jejich hlasy pak na brněnském sjezdu chyběly.[509] O jednoznačnosti těchto úsudků bychom mohli vést spory, ale v poslední otázce má Stříbrný z velké míry pravdu.

S nejhlubší hořkostí vzpomíná svého dlouholetého kolegu a přítele, dr. Emila Frankeho. Nemůže mu zapomenout osobní zradu. „Ještě v předvečer brněnského sjezdu chodili jsme celý večer Letenskými sady a dr. Franke mne zapřísahal, abych na žádný kompromis, který připravují staří stoupenci, nepřistupoval. Po tom, co se mně stalo, je pouze jediná odpověď: Klofáč nebo Stříbrný. Klofáčovi, že je nutno srazit hřebínek, protože je brzdou rozvoje hnutí atd."[510] Stříbrný samozřejmě znal výrok rozhodčí komise, které Franke předsedal, a která dala za pravdu Klofáčovi. Nepochyboval však, že po odmítnutí smíru bude Franke spolu se svými stoupenci hlasovat pro něj.

---

508 HARNA, J.: *Kritika*, s. 85.

509 HÚ, Stříbrný, J.: Paměti, Svazek I, s. 66.

510 Tamtéž, s. 67.

Skutečnost jej šokovala. „Nevěřil jsem proto svým očím, když na sjezdu po odmítnutí smírného řešení došlo k hlasování a Franke, který zasedal u předsednického stolku, zvedl ruku pro mé vyloučení ze strany, aniž by mě před tím slovíčkem naznačil změnu svého názoru. (...) Brněnský sjezd rozhodl vlastně Franke, nikoliv svým hlasem, ale svými intrikami, kterými mě si zavázal k naprosté neústupnosti, takže objevil jsem se ve světle rozbíječe strany."[511] Nejméně ve druhé části svého hodnocení má Stříbrný pravdu. Jeho tradičně konfrontační vystupování vyvolávalo od počátku dojem, že mu jde o odstranění Klofáče. Ačkoliv sám tvrdí, že Klofáče mínil jen porazit a získat tak satisfakci, urputné odmítání smíru (a to i na radu Frankeho) udělalo ze Stříbrného likvidátora, jehož z principu nemohl podpořit nikdo ze starší generace strany.

Stříbrný ve svých pamětech zdůrazňuje i fakt, že po své porážce nemínil zakládat novou stranu. Chtěl pouze tiskový orgán, aby mohl nadále prezentovat svoje názory a stanoviska. Brzy se však rozkřikly různé fámy. Například o tom, že Stříbrný složil poslanecký mandát a spolu se svým bratrem Františkem kupuje za 2 milióny Kč deník 28. říjen, v němž prý bude dělat politiku spolu s fašisty.[512]

Zajímavější zpráva však přišla 20. září z Košic. „Včera večer o 22. hodině přijel do Košic autem poslanec Stříbrný (...) Jeho příjezd den po vyloučení ze strany způsobil značný rozruch, poněvadž se zprvu myslilo, že nenadálá návštěva má pozadí politické. Zatím se ukázalo, že Stříbrný hodlá lovit ve svém revíru na Podkarpatsku, kam dnes časně ráno odjel. Maďarským žurnalistům, kteří ho žádali o interview, odmítl odpověděti a prohlásil toliko, že se do Prahy nevrátí do 10. října, kdy podle jeho názoru se poměry politické vyjasní. Ohradil se rovněž proti pověstem, že koupil pro sebe deník 28. říjen."[513] Stříbrný byl sice nucen opustit stranu, se kterou spojil téměř třicet let svého života, ale svých politických ambicí se nevzdal.

---

511 Tamtéž, s. 67–8.

512 Lidové noviny, 18. 9. 1926.

513 Lidové noviny, 21. 9. 1926.